

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЗЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛЕУ ОБУЧЕНИЕ И ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

МРНТИ

ӘӨЖ 376-053.4(043)

DOI 10.51889/2960-1673.2024.78.3.006

А.А.Байтурсынова¹, А.А.Тұрсынбаева²

¹п.ғ.к., аға оқытушы aigul.baitursynova.72@gmail.com

²магистрант aruzhantursynbaeva@gmail.com

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Алматы қ., Қазақстан

ОЙЫН МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА ЭМПАТИЯНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Мақала инклюзивті білім беру жағдайында мүмкіндігі шектеулі мектеп жасына дейінгі балаларда эмпатияны қалыптастырудағы ойынның ролін зерттеуге арналған. Мүмкіндігі шектеулі балаларда эмпатияны дамытудың теориялық негіздері, оны қалыптастыруға ықпал ететін ойын тәжірибелерінің түрлері және оларды қолдану бойынша әдістемелік ұсыныстар қарастырылады. Рөлдік ойындарға, шығармашылық ойындарға және эмоцияларды тану, өз сезімдерін білдіру және басқалардың эмоционалдық күйлерін ескеру қабілеттерін дамытуға ықпал ететін ережелермен ойындарға ерекше назар аударылады. Ойын әрекеті арқылы эмпатияны дамыту процесінде мұғалім мен ата-ананың ролі де талданады. Инклюзивті білім беру ортасында ойындарды мақсатты пайдалану мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік интеграциясы мен эмоционалды дамуына айтарлықтай ықпал ететіні анықталды.

Түйінді сөздер: эмпатия, мүмкіндіктері шектеулі, инклюзивті білім беру, мектепке дейінгі жас, ойын қызметі, эмоционалды саланы дамыту.

А.А.Байтурсынова¹, А.А.Тұрсынбаева²

¹к.п.н., старший преподаватель aigul.baitursynova.72@gmail.com

²магистрант aruzhantursynbaeva@gmail.com

Казахский национальный педагогический университет имени Абая
г. Алматы, Казахстан

ИГРА КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ЭМПАТИИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ

Аннотация

Статья посвящена исследованию роли игры в формировании эмпатии у детей дошкольного возраста с ограниченными возможностями (ОВ) в условиях инклюзивного образования. Рассматриваются теоретические основы развития эмпатии у детей с ОВ, виды игровых практик, способствующих её формированию, и методические рекомендации по их применению. Особое внимание уделяется сюжетно-ролевым, творческим играм и играм с правилами, которые способствуют развитию способности распознавать эмоции, выражать свои чувства и учитывать эмоциональные состояния других. Также анализируется роль педагога и родителей в процессе развития эмпатии через игровую деятельность. Выявлено, что целенаправленное использование игр в инклюзивной образовательной среде может существенно способствовать социальной интеграции и эмоциональному развитию детей с ОВ.

Ключевые слова: эмпатия, ограниченные возможности (ОВ), инклюзивное образование, дошкольный возраст, игровая деятельность, развитие эмоциональной сферы.

A.A.Baitursynova¹, L.B.Abdirey²

¹Candidate of Pedagogical Sciences, senior lecturer at aigul.baitursynova.72@gmail.com

²Master's degree student aruzhantursynbaeva@gmail.com

Kazakh National Pedagogical University named after Abai
Almaty, Kazakhstan

PLAY AS A MEANS OF DEVELOPING EMPATHY IN PRESCHOOL CHILDREN WITH DISABILITIES

Abstract

The article is devoted to the study of the role of play in the formation of empathy in preschool children with disabilities in inclusive education. The theoretical foundations of the development of empathy in children with disabilities, the types of play practices that contribute to its formation, and methodological recommendations for their application are considered. Special attention is paid to story-role-playing, creative games and games with rules that promote the development of the ability to recognize emotions, express one's feelings and take into account the emotional states of others. The role of the teacher and parents in the process of developing empathy through play activities is also analyzed. It has been revealed that the purposeful use of games in an inclusive educational environment can significantly contribute to the social integration and emotional development of children with disabilities.

Keywords: *empathy, disabilities, inclusive education, preschool age, play activity, development of the emotional sphere.*

Кіріспе

Мектеп жасына дейінгі балаларда эмпатияны қалыптастыру, әсіресе инклюзивтік білім беру жағдайында қазіргі заманғы тәрбиенің негізгі міндеттерінің бірі болып табылады. Эмпатия коммуникативтік дағдыларды ойдағыдай әлеуметтендіруге және дамытуға ықпал етеді, бұл мүмкіндігі шектеулі балалар үшін ерекше маңызды. Мектепке дейінгі жастағы эмпатияны дамытудың тиімді құралдарының бірі ойын болып табылады. Ойын қызметі эмоциялық дамуға ықпал етіп қана қоймай, айналасындағылармен өзара іс-қимыл жасауға мүмкіндік береді, бұл балалардың басқалардың сезімдерін жақсы түсінуіне және қабылдауына көмектеседі.

Осы баптың мақсаты - инклюзивті білім беру жағдайында мектеп жасына дейінгі мүмкіндігі шектеулі балалардың эмпатиясын қалыптастырудағы ойын рөлін қарастыру, сондай-ақ осы мақсатқа қол жеткізу үшін ойын қызметін ұйымдастыру жөнінде практикалық ұсынымдар ұсыну.

Эмпатияны қалыптастыру - эмоционалдық сезімталдық, басқалардың сезімдерін түсіну, мейірімділікке қабілеттілік және көмекке дайындық сияқты аспектілерді дамытуды қамтитын күрделі процесс. Эмпатия бала басқа адамдардың эмоцияларын тануға және түсіндіруге үйренетін мектепке дейінгі жастан басталады.

Мүмкіндігі шектеулі балалар үшін бұл үдеріс бірқатар себептерге байланысты қиындатылуы мүмкін. Есту, көру, сөйлеу немесе зияткерлік дамуы бұзылған балалардың мимика, интонация немесе ымдау сияқты тілсіз сигналдарды қабылдау мүмкіндіктері шектелуі мүмкін, бұл басқалардың эмоцияларын түсінуді қиындатады. Аутизмі бар балаларда әлеуметтік және эмоциялық сигналдарды тануда қиындықтар болуы мүмкін, бұл айналасындағылармен өзара әрекеттесу процесін қиындатады. Бұл жағдайда эмпатиялық мінез-құлыққа ықпал ететін дағдыларды мақсатты түрде дамыту қажет.

Психолог Л.С. Выготский жоғары психикалық функцияларды, оның ішінде эмпатияны дамыту әлеуметтік ортамен белсенді өзара іс-қимыл арқылы мүмкін екенін атап өтті. Мүмкіндіктері шектеулі балалардың инклюзивті білім беру ортасында тұрып, басқа балалармен өзара іс-қимыл арқылы эмпатияны үйрену мүмкіндігі бар. Алайда, бұл процестің табысты болуы үшін арнайы жағдайлар жасау және тиімді педагогикалық әдістерді пайдалану қажет.

Эмпатияның дамуындағы инклюзивті ортаның рөлі

Инклюзивті білім беру физикалық, зияткерлік немесе эмоциялық ерекшеліктеріне қарамастан, барлық балаларды оқыту және дамыту үшін тең мүмкіндіктерді қамтамасыз етуге бағытталған. Инклюзивті топтарда мүмкіндігі шектеулі балалар өздерінің құрдастарымен бірлескен қызметке қатысады, бұл эмпатияның дамуына қолайлы жағдай жасайды. Әртүрлі балалармен өзара іс-қимыл жасау оларды өзгеліктерді қабылдауға, басқаларға қамқорлық пен түсіністік көрсетуге үйретеді.

Алайда инклюзивті ортаның жай болуы балалардың эмпатиясының автоматты түрде дамытынына әлі кепілдік бермейді. Бұған ойын негізгі құралдардың бірі бола алатын мақсатты үдеріс ықпал етуі тиіс. Ойын, қызметтің бір түрі ретінде, баланың эмоциялық саласын дамытуға ықпал ететін түрлі жағдайларды шешу мен қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді.

Эмпатияны қалыптастыруға арналған ойындардың түрлері

Ойын мектепке дейінгі балалар қызметінің жетекші түрі болып табылады, сондықтан ойын арқылы балалардың бойында эмпатия, мейірімділік, мейірімділік сияқты қасиеттерді барынша тиімді дамытуға болады. Ойындардың бірнеше түрі бар, олардың әрқайсысы эмпатияның дамуына өзіндік ықпал етеді.

1. Сюжеттік-рөлдік ойын.

Сюжеттік-рөлдік ойын эмпатияны қалыптастырудың маңызды құралы болып табылады, өйткені ол балаларға түрлі әлеуметтік рөлдерді ойнауға, басқа адамдардың позицияларын сынап көруге мүмкіндік береді. Мұндай ойын барысында балалар көңіл айту, көмек көрсету, қамқорлық көрсету қажет болатын жағдайларды ойната алады. Мысалы, балалар ауруханада ойнай алады, онда олардың біреуі пациент ретінде, екіншісі дәрігер ретінде, ал үшіншісі оның досы немесе туысы ретінде. Мұндай ойындарда балалар басқалардың сезімдерін түсінуге және оларға барабар жауап беруге үйренеді.

Мүмкіндігі шектеулі балалар үшін сюжеттік-рөлдік ойын олардың физикалық немесе когнитивтік ерекшеліктерін ескере отырып бейімделуі мүмкін. Мысалы, егер балада сөйлеу қиыншылықтары болса, оған белсенді ауызша коммуникацияны қажет етпейтін рөлдерді ұсына алады немесе ауызша емес қарым-қатынас құралдарын пайдалана алады.

2. Ережелермен ойындар.

Үстел ойындары немесе таза ауада ойнау сияқты ережелері бар ойындар да эмпатияның дамуына ықпал етеді. Мұндай ойындар барысында балалар ережелерді сақтауға, басқа қатысушылардың қызығушылықтары мен эмоциялық жағдайларын ескеруге үйренеді. Мысалы, командалық ойындарда бала өзінің іс-әрекетінің бүкіл команданың жетістігіне қалай әсер ететінін бақылай алады, бұл оның басқаларға жауапкершілік пен назар аудару сезімін дамытады.

Мүмкіндіктері шектеулі балалар үшін ережелері бар ойындар ережелердің күрделілігін өзгерту немесе визуалды кеңестер немесе ересектерге көмек көрсету сияқты қосымша қолдау элементтерін енгізу арқылы бейімделуі мүмкін.

3. Шығармашылық ойындар.

Театрландырылған қойылымдар, сурет салу, музыкалық сабақтар сияқты шығармашылық ойындар балалардың эмоциялық саласын дамытуға ықпал етеді және оларға өз сезімдері мен эмоцияларын өнер арқылы көрсетуге көмектеседі. Мұндай ойындар барысында балалар өзгелердің эмоцияларын көркем бейнелер арқылы түсіндіруге үйренеді, бұл олардың эмпатияға қабілеттілігін дамытады.

Кемтар балаларда эмпатияны дамыту үшін ойын әдістерін практикалық қолдану

Инклюзивтік топтағы ойын қызметі мүмкіндігі шектеулі балаларды қоса алғанда, әрбір баланың ерекшеліктерін ескере отырып ұйымдастырылуы тиіс. Төменде мүмкіндігі шектеулі балалардың эмпатиясын дамыту үшін ойындарды ұйымдастыру жөніндегі кейбір практикалық ұсынымдар келтірілген.

1. Қолайлы және қолдаушы орта құру.

Балалар ойын барысында өздерін сенімді сезінулері үшін қолдау мен сенім ахуалын қалыптастыру маңызды. Бұл, әсіресе, басқалармен қарым-қатынас жасауда және өзара іс-қимылда қиындықтар туғызуы мүмкін мүмкіндігі шектеулі балалар үшін өзекті. Педагог қиындықтар туындаған жағдайда баланы қолдауға сезімтал және дайын болуға, сондай-ақ ойындағы эмпатиялық көріністерді көтермелеуге тиіс.

2. Әртүрлі ойын нысандарын пайдалану.

Балаларда эмпатияны дамыту үшін педагог түрлі ойындарды пайдалануы тиіс: сюжеттік-рөлдік, сондай-ақ ережелері бар ойындар немесе шығармашылық ойындар. Бұл балаларға эмпатияның түрлі аспектілерін дамытуға мүмкіндік береді: көңіл айту қабілеті, басқаларға назар аудару, өз сезімдерін білдіре білу.

3. Мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған ойындарды бейімдеу.

Ойындарды ұйымдастыру кезінде мүмкіндігі шектеулі балалардың ерекшеліктерін ескеру маңызды. Мысалы, есту қабілеті бұзылған балалар үшін визуалды қабылдауға көбірек бағдарланған ойындар, ал қозғалыс белсенділігі шектеулі балалар үшін - дене белсенділігі аз болатын ойындар пайдаланылуы мүмкін.

4. Барлық балаларды ойын процесіне қосу.

Инклюзивті білім берудің маңызды қағидаларының бірі - барлық балалардың бірлескен қызметке қатысуы. Педагог мүмкіндігі шектеулі балаларды қоса алғанда, әрбір баланың ойынға белсене қатысуын қадағалауы тиіс. Бұл үшін әрбір баланың мүмкіндіктеріне сәйкес келетін арнайы тапсырмалар пайдаланылуы мүмкін.

Мүмкіндігі шектеулі эмпатияның даму ерекшеліктері

Мүмкіндігі шектеулі балалар эмпатияның дамуында бірқатар себептерге байланысты қиындықтарды бастан кешіруі мүмкін: қоршаған әлемді қабылдаудағы шектеулі мүмкіндіктер, эмоцияларды білдірудегі қиындықтар, сондай-ақ басқа адамдардың эмоциялары мен түйсіктерін түсінудегі ықтимал проблемалар. Мұндай балалар үшін арнайы қолдау және эмоциялық дамуға ықпал ететін жағдайлар жасау қажет.

Инклюзивті ортада мүмкіндігі шектеулі балалардың құрдастарымен шектеусіз өзара іс-қимыл жасау мүмкіндігі бар, бұл эмпатиялық дағдыларды қалыптастыру үшін табиғи орта жасайды. Алайда, тек қана инклюзивті орта жеткіліксіз, оның бірі ойын болып табылатын мақсатты әдістерді пайдалану қажет.

Эмпатияның дамуындағы ойынның рөлі

Мектеп жасына дейінгі ойын көптеген функцияларды атқарады: ол танымдық қабілеттерді дамытады, әлеуметтік нормалар мен рөлдерді меңгеруге көмектеседі, сондай-ақ эмоциялық тәрбиенің маңызды құралы болып табылады. Инклюзивті білім беру жағдайында ойын мүмкіндігі шектеулі балалар айналасындағылардың сезімдері мен түйсіктерін түсінуге үйренетін қуатты құралға айналады.

Ойын түріне байланысты эмпатияның түрлі аспектілері қалыптасады:

1. Сюжеттік-рөлдік ойын. Сюжеттік-рөлдік ойындарда балалар басқа адамдардың рөлдерін сынап көруге үйренеді, бұл оларға өзгелердің эмоциялары мен алаңдаушылықтарын түсінуге көмектеседі. Мүмкіндіктері шектеулі балалар үшін мұндай ойындар әсіресе пайдалы болуы мүмкін, өйткені олар қауіпсіз ойын ортасында өмірлік жағдайларды ойнатуға және эмпатияға үйренуге мүмкіндік береді.

2. Ережелермен ойындар. Нақты ережелері бар ойындарда балалар басқалардың мүдделерін ескеруге, қатысушылардың реакциясы мен эмоциялық жағдайын бақылауға

үйренеді. Бұл эмпатия үшін маңызды шыдамдылық, басқалардың сезіміне көңіл бөлу, көмектесуге дайын болу сияқты қасиеттерді дамытуға көмектеседі.

3. Шығармашылық ойындар. Өнермен байланысты ойындар - сурет, музыка, театр - эмоциялық дамуға ықпал етеді. Шығармашылық қызмет процесінде балалар өздерінің эмоцияларын білдіре алады және көркем бейнелер мен әрекеттер арқылы басқалардың эмоцияларын түсіне алады.

Эмпатияны қалыптастыруға арналған ойындар мысалдары

Мүмкіндіктері шектеулі мектеп жасына дейінгі балалардың эмпатиясын дамыту үшін пайдаланылуы мүмкін бірнеше нақты ойындарды қарастырайық.

1. «Керемет қап» ойыны.

Бұл ойында балалар бір-біріне қап береді, оның ішінде түрлі заттар (мысалы, жұмсақ ойыншық, мата кесегі, тастар) болады. Пәнді алған бала өзінің сезімдері мен сезімдерін сипаттауы тиіс. Содан кейін басқа балалар осы сипаттамамен келіспейтінін талқылап, өз түсіндірмелерін ұсына алады.

«Керемет қап» ойыны балалардың өз эмоцияларын білдіру және басқалардың эмоциялық реакцияларын түсіну қабілеттерін дамытуға көмектеседі. Балалар бір-бірін мұқият тыңдауға, басқалардың пікірлері мен эмоциялық сезімдерін құрметтеуге үйренеді. Мүмкіндігі шектеулі балалар үшін ойын олардың физикалық ерекшеліктерін ескере отырып бейімделуі мүмкін. Мысалы, егер баланың сөйлеуде қиындықтары болса, ол өз сезімін қимылмен немесе тілдесудің басқа да ауызша емес тәсілдерімен білдіре алады.

2. «Эмоциялық маскалар» ойыны.

Бұл ойынның мақсаты - балалардың эмоцияларды тану және түсіндіру қабілетін дамыту. Ойын үшін түрлі эмоцияларды бейнелейтін маскалар пайдаланылады (қуаныш, қайғы, таңқалудың, ашулану және т.б.). Балалар кезекпен бетперде киіп, қандай да бір эмоцияны көрсететін шағын көріністер ойнайды. Қалған балалар жолдасының қандай көңіл-күйді көрсететінін біліп, осындай жағдайда олар өздерін қалай сезінетінін талқылауы тиіс.

Бұл ойын балаларға эмоцияларды тану және қандай да бір жағдайлардың басқа адамдардың эмоциялық жағдайына қалай әсер ететінін түсіну арқылы эмпатияны дамытуға көмектеседі. Мүмкіндігі шектеулі балалар үшін ойын эмоцияларды жақсы түсіну үшін қосымша визуалды кеңестерді немесе көрнекі материалдарды пайдалана отырып бейімделуі мүмкін.

3. Театрландырылған ойындар.

Театрландырылған қойылымдар балаларға эмпатияны қажет ететін түрлі өмірлік жағдайларды ойнауға мүмкіндік береді. Мысалы, балалардың біреуі сүйікті ойыншығын жоғалтқан көріністі ойнауға болады, ал басқалары оған көмек пен қолдау ұсынады. Балалар осындай жағдайларда қамқорлық көрсетуге, бір-біріне көмектесуге және көңіл айтуға үйренеді.

Театрландырылған ойындар әсіресе мүмкіндігі шектеулі балалар үшін пайдалы, өйткені олар қауіпсіз және бақыланатын ортадағы жағдайларды жеңуге мүмкіндік береді. Педагогтың балаларға не болып жатқанын түсіндіруге көмектескені және олардың мінез-құлқын дұрыс бағытқа бағыттағаны маңызды.

4. «Ізгі істер» ойыны.

Бұл ойын тек эмпатияны ғана емес, көмек көрсетуге дайындықты дамытуға бағытталған. Педагог балаларға бір күн немесе бір апта ішінде жасай алатын игі істердің тізімін ұсынады (мысалы, серіктесіне ойыншықтарды жинауға көмектесу, өзінің түскі асымен бөлісу, досын мерекемен құттықтау). Содан кейін балалар осы игі істердің қайсысын орындағанын және бұл ретте қандай сезім пайда болғанын бірге талқылайды.

Мүмкіндігі шектеулі балалар үшін ойын олардың мүмкіндіктеріне сәйкес келетін игі істерді таңдай алатындай етіп бейімделуі мүмкін. Мысалы, егер бала серіктесіне физикалық көмек көрсете алмаса, оған басқа көмек түрі ұсынылуы мүмкін, мысалы, эмоциялық қолдау немесе бірлескен қызметке қатысу.

Ойын арқылы эмпатияны дамытудағы педагогтың рөлі

Педагог балаларда эмпатияны қалыптастыру процесінде, әсіресе дене және когнитивтік ерекшеліктері әртүрлі балалар қатысатын инклюзивті топта негізгі рөл атқарады. Педагогтен әрбір бала өзін қабылданған және қолдау көрсетілетін жағдай жасау талап етіледі.

1. Эмпатиялық мінез-құлықты модельдеу.

Педагог әртүрлі жағдайларда эмпатияны қалай көрсетуге болатынын көрсете отырып, балаларға үлгі болуға тиіс. Балалар педагогтың басқалардың сезімдерін құрметтеп және оларға назар аударып отырғанын көргенде, олар бұл мінез-құлықты қабылдай бастайды және оны өздерінің ойын қызметінде қолдана бастайды. Педагог балаларға эмпатияның мәнін түсіндіріп қана қоймай, оны іс-қимылда көрсетуі маңызды.

2. Қиын жағдайларда балаларды қолдау.

Кейде ойын барысында балаларда даулы жағдайлар немесе түсініспеушіліктер туындауы мүмкін. Мұндай сәттерде педагог араласуға және балаларға жағдайды анықтауға көмектесуге, оларға ойынның басқа қатысушысына қалай эмпатия көрсетуге болатынын түсіндіруге дайын болуы тиіс. Бұл әсерлі сигналдарды түсіндіруде немесе өз сезімдерін білдіруде қиындықтарға ұшырауы мүмкін, бұл мүмкіндіктері шектеулі балалар үшін ерекше маңызды.

3. Барлық қатысушылар үшін ойындарды бейімдеу.

Педагог ойын қызметін өзінің физикалық немесе когнитивтік ерекшеліктеріне қарамастан, әрбір бала белсенді қатыса алатындай етіп бейімдей білуі тиіс. Мысалы, қозғалыс қабілеті бұзылған балалар үшін белсенді қозғалысты талап етпейтін ойындар, ал көру қабілеті бұзылған балалар үшін тактильдік және дыбыстық сезімдерге сүйенетін ойындар ұсынылуы мүмкін. Мұндай инклюзивті ойын ортасы барлық балаларда эмпатияның дамуына ықпал етеді, өйткені олар бір-бірінің ерекшеліктерін құрметтеуге және қабылдауға үйренеді.

4. Бағалау және рефлексия.

Әрбір ойыннан кейін педагог ойын барысында не болғанын, балалардың қандай сезімдерін және басқалардың сезімдеріне қалай әсер еткенін талқылауға назар аударуы тиіс. Бұл балаларға өз тәжірибелерін түсінуге және эмпатияның не екенін және оны нақты өмірде қалай көрсетуге болатынын жақсы түсінуге көмектеседі. Педагогтың балаларды эмпатиялық мінез-құлқы үшін ынталандыруы, оның маңыздылығы мен маңыздылығын атап өтуі маңызды.

Мүмкіндігі шектеулі балаларда эмпатияны ойдағыдай қалыптастыру үшін педагог негізгі рөл атқарады. Ол ойын қызметін ұйымдастырып қана қоймай, эмпатиялық мінез-құлық үлгілерін модельдейді, ойын процесінде балаларды қолдайды және бағыттайды. Педагогтың балалардың өз сезімдерін еркін білдіріп, көңіл айтуды үйренуі үшін қолайлы және қолдаушы жағдай жасауы маңызды.

Бұдан басқа, педагог ойын тапсырмаларын мүмкіндіктері шектеулі балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып бейімдеуі тиіс, мысалы, оларға тапсырмаларды орындау үшін көбірек уақыт бере отырып немесе эмоцияларды білдірудің баламалы тәсілдерін (қимылдар, суреттер және т.б. арқылы) ұсына отырып.

Ойын арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларда эмпатияның дамуындағы ата-аналардың рөлі

Мүмкіндігі шектеулі балалардың эмпатиясын қалыптастыру процесінде тек педагогтар ғана емес, ата-аналар да маңызды рөл атқарады. Ата-аналар педагогтар сияқты ойындарды өз балаларының эмпатиялық қасиеттерін дамыту үшін пайдалана алады.

1. Ойын отбасылық тәрбиенің бір бөлігі ретінде.

Ата-аналар үйде балаға эмпатияны дамытуға көмектесетін қарапайым ойын жағдайларын ұйымдастыра алады. Мысалы, олар балалармен ойыншықтармен түрлі эмоциялық жағдайларды ойнап, оларды отбасы мүшелерінің біреуі қолдауды немесе

қамқорлықты қажет еткенде байқауға үйретуі мүмкін. Мұндай ойындар табиғи, үй жағдайында эмпатияның дамуына ықпал етеді.

2. Қолдау және талқылау.

Ойындардан кейін ата-аналар балаларымен ойын кезінде өздерін қалай сезінгендерін, басқа адамдардың сезімдері туралы түсінгендерін талқылай алады. Мұндай талқылау балаларға өздерінің эмоцияларын сезінуге және мейірімділік қабілетін жақсартуға көмектеседі.

3. Бірлескен қызмет.

Ата-аналар балаларымен бірге театрландырылған ойындарға, эмоциялық сюжеттері бар кітаптарды оқуға, тіпті мультфильмдерді көруге, баламен бірге кейіпкерлердің эмоцияларын және олардың әрекеттерін талқылауға қатыса алады. Бұл отбасындағы эмоциялық байланыстарды нығайтады және балаларға эмоцияларды қалай білдіру және түсіндіру керектігін жақсы түсінуге көмектеседі.

Қорытынды

Ойын инклюзивті білім беру жағдайында мүмкіндігі шектеулі мектеп жасына дейінгі балалардың эмпатиясын қалыптастырудың тиімді құралы болып табылады. Сюжеттік-рөлдік, шығармашылық және ережелермен ойнау сияқты әртүрлі ойындар балаларға эмоцияларды тану, өз сезімдерін білдіру және басқалардың мүдделерін ескеру қабілетін дамытуға көмектеседі. Бұл үдерісте балаларға қолдау көрсететін және бейімделетін ойын ортасын құра отырып, оларды бағыттай алатын педагогтар мен ата-аналар маңызды рөл атқарады.

Мүмкіндігі шектеулі балаларда эмпатияны ойын арқылы дамыту олардың әлеуметтік ықпалдасуына ықпал етеді, коммуникативтік дағдыларды жақсартады және қоғамға ойдағыдай бейімделу үшін қажетті базалық эмоционалдық құзыреттерді қалыптастырады. Ойын қызметі балаларға эмоциялар мен тұлғааралық қатынастар әлемін қолжетімді және қызықты түрде зерттей отырып, тәжірибе арқылы оқуға мүмкіндік береді.

Осылайша, ойын арқылы эмпатияны дамыту - бұл тиімді ғана емес, сонымен қатар инклюзивті ортада баланың тұлғасының жан-жақты дамуына ықпал ететін табиғи процесс.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Выготский, Л.С. (1984). «Баланың даму психологиясы». Педагогика баспасы.
2. Смирнова, Е.О. (2014). «Мектепке дейінгі ойын: психологиялық аспектілер және эмоциялық саланы дамыту». Мәскеу: Ресей ғылым академиясының Психология институты.
3. Рубинштейн, С.Л. (2000). «Жалпы психологияның негіздері». СПб.: Питер.
4. Богоявленская, Д.Б. Ломов, Б.Ф. (2001). «Әлеуметтік психология: Жоғары оқу орындарына арналған оқу құралы». Мәскеу: Аспект-Пресс.
5. Белопольская, Н.Л. (2010). «Денсаулығының мүмкіндігі шектеулі балалардың психологиясы». Мәскеу: Академия.
6. Фридман, Л.М. (2016). «Инклюзивті білім беру: теория және практика». Мәскеу: Азарту.
7. Миронова, Н.М. (2017). «Инклюзивті білім берудегі ойын әдістемелері». Ростов-на-Дону: Феникс.
8. Маслоу, А. (2003). «Мотивация және тұлға». СПб.: Питер.
9. Колесникова, И.А., & Авдеева, Н.Н. (2018). «Мектепке дейінгі балалар арасында эмпатияны қалыптастырудың психологиялық тетіктері». Мәскеу: ВЛАДОС.
10. Аристова, Н.И. (2015). «Инклюзивті білім беру және ЖҚА бар балалар: әлеуметтену және бейімделу тәсілдері». Психологиялық-педагогикалық зерттеулердің хабаршысы, 7 (2), 34-40.